

відповідав би оптимальному рівню. Для цього банку необхідно побудувати модель оптимізації кредитного портфеля, що враховує залежність кредитного ризику банку від структури портфеля кредитів. Для вирішення цього завдання банку доцільно використовувати стандартне для фінансистів банків програмне забезпечення «Пошук рішення» табличного процесора Excel.

Отже, за допомогою даної моделі визначається оптимальна структура кредитного портфеля банку. Застосування даної моделі дозволить керівництву банку без будь-яких складних математичних побудов визначити оптимальну структуру кредитного портфеля для досягнення оптимального рівня ризику.

Яна КОЛЕСНИК

*студентка факультету банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет*

Христина МЕНДЛЮК

*студентка факультету банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет*

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Сас Б.Б.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

В Україні в умовах розвитку ринкового середовища дедалі більшого значення набувають питання безпеки бізнесу, що є одним з обов'язкових чинників підтримання усталеності економічного та соціального розвитку країни, підвищення її обороноздатності, виключення або мінімізації ймовірності виникнення соціальних, трудових, міжнаціональних та інших конфліктів, що загрожують безпеці держави. Проблема фінансової безпеки банків набула особливої актуальності у період фінансової кризи, що стала серйозним іспитом на стійкість для банківського сектору. Фінансова криза спричинила значний вплив на розвиток банківського сектору економіки. З огляду на ситуацію, яка склалась, виникає необхідність наукових досліджень в сфері забезпечення банками їх фінансової безпеки, а також підтримки її відповідного рівня в несприятливих умовах.

Банківська безпека — стан стійкої життєдіяльності при якому забезпечується реалізація основних інтересів і пріоритетних цілей банку, захист його від внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов функціонування [2].

Серед чинників фінансової безпеки комерційного банку виокремлюють: рівень підтримання ліквідності, впровадження фінансових інновацій, охорони інформації, збереження активів, забезпечення прибутковості; пікові виплати із державних боргових зобов'язань у певний період; наявність економічних нормативів, що регламентують банківську діяльність, їх обґрунтованість й безумовне дотримання; рівень обов'язкового резервування; частку прострочених відсотків і пролонгованих кредитів у їх кредитних портфелях; обсяг їх рефінансування НБУ; необачну політику, пов'язану з недостатньо прорахованою підпискою на цінні папери, вкладанням коштів в амбіційні та неефективні проекти, укладанням угод із сумнівними структурами, перенесенням існуючих збитків на новий фінансовий рік; систему розрахунків, яка застосовується; організаційну структуру й рівень заробітної плати;

некваліфіковане управління керівниками окремих комерційних банків структурою активів і пасивів; надійність, пов'язану з довірою до банківської та грошової систем і купівельною спроможністю національної валюти; конкурентне середовище, методи, що застосовуються в конкурентній боротьбі; присутність в банківському секторі іноземного банківського капіталу; рівень банківського нагляду за їх діяльністю з боку центральних банків; втечу внутрішньої банківської інформації поза межі банків; локальні і глобальні фінансові кризи [1].

На наш погляд, поряд з вищезазначеними чинниками, з огляду на положення теорії порівняльних переваг, фінансова безпека банківського сектору національної економіки зумовлюється також і такими, як:

- превалювання моделі розвитку комерційних банків (екстенсивної/інтенсивної, агресивної/поміркованої). При цьому поєднання екстенсивності і агресивності в такій моделі спричиняє проциклічний ефект і продукує дисбаланси, тоді як інтенсивності й інноваційності → консолідацію банківського бізнесу, покращення управління ліквідністю і підвищення фінансової стійкості банківського сектору;

- ступінь координації цілей банківського сектору і національної економіки загалом (чіткість, ієрархічність і послідовність законодавчого визначення цілей);

- структури банківського сектору, організації його діяльності як складової національної економіки, відсутність чого не може не позначитись на його фінансовій безпеці і ступені адекватності його функціонування інтересам національної економіки загалом;

- структурованість елементів банківського сектору;

- асиметричність розвитку банківського і реального секторів економіки

- монопольні права банків на деякі види діяльності (насамперед, залучення вкладів);

- кредитна культура (система операцій, створених для підвищення якості політики кредитування, яка характеризується вирішенням проблем командами експертів і може бути описана як поєднання чинників, які формують кредитне середовище, що зумовлює конкретну кредитну поведінку);

- культура залучення грошей, способи фінансування, які впливають на кількість банківських установ, їх розмір та інші найважливіші характеристики;

- особливості устрою фінансової системи в країні ;

- тип господарської системи в країні (господарські системи країн, що орієнтуються на сферу послуг, стають менш капіталомісткими, зберігаючи значні надлишки. З демографічної точки зору ці економіки, як правило, мають старіюче населення, що для банків означає перспективу зниження попиту на численні банківські продукти, а відтак → і зменшення обсягу ринку);

- інституційні переваги (належність банківського сектору до країн «фінансового центру» чи «фінансової периферії», величина банківської маржі, наявність/відсутність міжнародно визнаних рейтингів);

- доступність банківських послуг, це означає:

- 1) відмову від посередництва банків на ринку позикових капіталів на користь безпосереднього прямого випуску, розповсюдження, продажу цінних паперів їх емітентами;

- 2) вилучення клієнтами депозитів з банків для розміщення в інструменти грошового ринку в період зростання відсоткових ставок;

- 3) вплив частини кредитних ресурсів за межі національного банківського сектору;

4) ситуація, коли фінансові інститути не мають можливості виконувати свої посередницькі функції;

- наявність додаткового вилучення коштів з обігу (у комерційних банків порівняно з іншими економічними агентами, крім сум з оподаткування, вилучаються з обігу також кошти у вигляді резервних вимог);

- присутність на території країни транснаціональних банків ;

- проблема негативного відбору клієнтів (часто іноземні банки, що входять на новий для себе ринок , особливо той, що формується, або ринок країн, що розвиваються, стикаються з проблемою негативного відбору: їм достаються лише клієнти з поганою кредитною історією, від яких відмовляються місцеві банки);

- підвищене порівняно з іншими секторами обмеження суверенітету акціонерів банків (максимізація прибутку, яка є метою акціонерів, не тотожна мінімізації ймовірності краху банку як мети регулятора);

- межі адміністративного захисту центробанком прав позичальників комерційних банків і можливості розгляду по суті його територіальними управліннями скарг споживачів банківських послуг;

- розвиток глобалізаційних процесів (на думку експертів МВФ, глобалізація , зростаючий ступінь інтеграції країн в усьому світі, зумовлений, насамперед, торговельними і фінансовими потоками, а також рухом робочої сили і технологій через міжнародні кордони) .

З огляду на суб'єктів загроз виділяють зовнішні (від кримінальних елементів; конкурентів; партнерів і клієнтів; іноземних суб'єктів господарювання та окремих осіб, юридичних і фізичних осіб, які займаються промисловим шпигунством; окремих посадових осіб державних органів, які зловживають своїм становищем; засобів масової інформації; колишніх працівників банку) та внутрішні (від працівників банку і банківських технологій) загрози. Серед об'єктів загроз вирізняються: персонал, фінанси, матеріальні засоби, інформація [3].

Внутрішні загрози, як правило, обумовлюються наявністю передумов для негативних, протиправних дій персоналу банку, безконтрольним використанням засобів виробництва, порушенням режимів діяльності банку.

Ураховуючи, що значна частина внутрішніх загроз реалізуються з участю або за сприяння персоналу банків, можна вважати, що основним джерелом таких загроз є банківські працівники. Виходячи з цього внутрішні загрози банкам можуть утворюватися внаслідок:

- непрофесійних дій працівників банків;

- низького стану виховної та профілактичної роботи в банках;

- недосконалої системи заробітної плати та стимулювання праці персоналу банків;

- порушень правил кадрової роботи, невідповідності кадрової політики умовам роботи банків;

- психологічних та комунікаційних особливостей працівників банків;

- відсутності нормативної бази банків, яка б установлювала режими їх діяльності та правила поведінки персоналу;

- низького стану трудової і виробничої дисципліни, слабкої вимогливості керівного складу банків.

Внутрішні загрози безпеки є постійними і не залежать від ролі, місця, значення банку або наявності зовнішніх загроз. Реалізація загроз має свої особливості відповідно до об'єктів загроз. Для більш повного розуміння можна зазначити, що

основними об'єктами загроз банку можуть бути персонал, фінанси, матеріальні цінності та інформація банку. Реалізація загроз щодо персоналу банку може призводити до моральних або фізичних страждань окремих осіб, втрати ними своєї власності, нанесення економічної шкоди.

Загрози фінансам банку можуть реалізовуватись через крадіжки фінансових ресурсів банку, шахрайство з коштами банку, фальсифікацію фінансових документів та підроблення банкнот, недосконалі технології банківського виробництва.

Матеріальним цінностям банку може загрожувати пошкодження будівель, приміщень та іншої нерухомості, виведення із ладу засобів зв'язку і систем комунального обслуговування, пошкодження, крадіжки банківського обладнання, техніки, транспортних засобів.

Інформаційні загрози можуть реалізовуватись через несанкціоноване ознайомлення сторонніх осіб з відомостями банку, що мають обмежений доступ, модифікацію банківської інформації, її знищення або розголошення.

Безумовно, на фінансову безпеку банківського сектору впливають й рівні юридичного супроводу і експертизи договорів і контрактів банку, касової, податкової і платіжної дисциплін, активності кредиторів банків з запитування боргів, маркетингових стратегій комерційних банків. І, нарешті, на нашу думку, на фінансовій безпеці банківського сектору національної економіки позначається ступінь комплексності дослідження накопиченого досвіду і наявних й потенційних проблем її забезпечення в умовах існуючих соціально-економічних і політико-правових реалій, розвиток доктринальних досліджень у цій сфері, а також рівень фінансової грамотності наявних/потенційних клієнтів банківських установ. Добитися підвищення ефективності, а відтак і фінансової безпеки банківського сектору можливо, в тому числі і за рахунок модернізації і зміни філософії банківської справи .

Список літератури:

1. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру [Текст] / О.І.Барановський // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 1. – С. 7-26.
2. Шелудько, Н. М. Фінансові кризи на ринках, що розвиваються: теоретичні й емпіричні аспекти аналізу / Н. М. Шелудько, А. І. Шкляр. //Фінанси України – 2009-№2.- С.3-21.
3. Вовченко Р.С. Чинники і загрози фінансовій безпеці банківського сектору національної економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/>